

การรับรู้บทบาทในการพัฒนาชุมชนของครูโรงเรียนประถมศึกษา
ในเขตพื้นที่ชนบทยากจน เขตการศึกษา 11

นางสาวศิริณา กระจ่างทอง

ศูนย์วิจัยทรัพยากร

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาคำหลักสูตรปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต

ภาควิชาสารัตถศึกษา

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

พ.ศ. 2530

ISBN 974-567-277-6

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

013983

i 17444846

2

Perceptions of the Roles in Community Development of
Elementary School Teachers in Poverty Areas in
Educational Region Eleven

Miss Sirina Krasathong

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Education
Department of Foundations of Education

Graduate School

Chulalongkorn University

1987

หัวข้อวิทยานิพนธ์ การรับรู้บทบาทในการพัฒนาชุมชนของครูโรงเรียนประถมศึกษา
ในเขตพื้นที่ชนบทยากจน เขตการศึกษา 11

โดย นางสาวศิริมา กระจ่างทอง

ภาควิชา สารคดีศึกษา

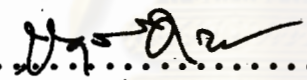
อาจารย์ที่ปรึกษา ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กรรณิการ์ สัจกุล

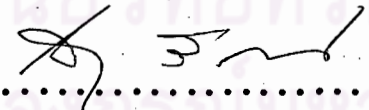
บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้บัณฑิตวิทยาลัยนี้เป็น
ส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโทบัณฑิต

..... คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
(ศาสตราจารย์ ดร.ถาวร วัชรไภย์)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ
(อาจารย์ ดร.พฤทธิ์ สิริบรรณพิทักษ์)

..... อาจารย์ที่ปรึกษา
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กรรณิการ์ สัจกุล)

..... กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.ชนิตา ริกษพลเมือง)

..... กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ทิพวรรณ เลชะวนิช)

หัวข้อวิทยานิพนธ์ การรับรู้บทบาทในการพัฒนาชุมชนของครูโรงเรียนประถมศึกษา
ในเขตพื้นที่ชนบทยากจน เขตการศึกษา 11

โดย นางสาวศิริณา กระจ่างทอง

ภาควิชา สारัตถศึกษา

อาจารย์ที่ปรึกษา ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กรรณิการ์ สัจกุล

ปีการศึกษา 2529

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ที่จะศึกษา (1) บทบาทในการพัฒนาชุมชน
ของครูโรงเรียนประถมศึกษาในเขตพื้นที่ชนบทยากจน (2) ปัญหาและอุปสรรคในการ
ปฏิบัติงานพัฒนาชุมชนของครูโรงเรียนประถมศึกษาในเขตพื้นที่ชนบทยากจน และ
(3) เปรียบเทียบบทบาทในการพัฒนาชุมชนของครูโรงเรียนประถมศึกษาที่อยู่ในและนอก
โครงการการศึกษาเพื่อพัฒนาหมู่บ้านในเขตชนบทยากจน

วิธีการวิจัยที่ใช้ คือ การวิจัยเชิงสำรวจ กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ครูโรงเรียน
ประถมศึกษาในและนอกโครงการการศึกษาเพื่อพัฒนาหมู่บ้านในเขตชนบทยากจน
เขตการศึกษา 11 จำนวน 399 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เป็นแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเอง 1 ชุด ซึ่ง
สอบถามเกี่ยวกับ สถานภาพของผู้ตอบ บทบาทของครูในการพัฒนาชุมชน ปัญหาและ
ข้อเสนอแนะในการแก้ไขปัญหา

การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้วิธีการหาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย (\bar{x}) ค่าเบี่ยงเบน-
มาตรฐาน (S.D.) และทดสอบค่าที (t-test)

ผลการวิจัย

1. ครูโรงเรียนประถมศึกษาในเขตพื้นที่ชนบทยากจนมีบทบาทในการพัฒนาชุมชน โดยเฉลี่ยในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาบทบาทในแต่ละด้าน พบว่า ครูมีบทบาทมากในการพัฒนาชุมชนด้านสังคมและวัฒนธรรมเพียงด้านเดียว ส่วนด้านอื่น คือ ด้านสาธารณสุข ด้านการเมืองการปกครอง ด้านการศึกษา และด้านเศรษฐกิจ ครูมีบทบาทปานกลาง ตามลำดับ

2. ปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติงานพัฒนาชุมชนของครูโรงเรียนประถมศึกษาในเขตพื้นที่ชนบทยากจนที่เป็นปัญหาระดับมาก มี 4 ข้อ เรียงตามลำดับ คือ

- (1) ขาดงบประมาณที่จะใช้สนับสนุนโครงการออกไปพัฒนาชนบท และขาดวัสดุอุปกรณ์ที่เป็นเครื่องมือส่งเสริมและสนับสนุนในการฝึกอาชีพของชุมชน
- (2) ประชาชนมีความยากจน หรือมีรายได้ต่ำ
- (3) การจัดสรรงบประมาณในการพัฒนาชุมชนไม่เหมาะสม
- (4) ท้องถิ่นขาดแคลนทรัพยากร เช่น แหล่งน้ำ ที่ดินที่เหมาะสมกับการเกษตร ป่าไม้ ฯลฯ

ส่วนที่เป็นปัญหาระดับปานกลาง มี 7 ข้อ เรียงตามลำดับ คือ

- (1) ประชาชนในชุมชนมีระดับความรู้แตกต่างกัน
- (2) เส้นทางคมนาคมไม่สะดวก
- (3) การขาดความร่วมมือและสนับสนุนจากประชาชนในชุมชนที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชน
- (4) ประชาชนไม่สนใจต่อการบริการของโรงเรียน
- (5) ครูมีเวลาไม่เพียงพอที่จะให้บริการแก่ประชาชน
- (6) การขาดการประสานงานของหน่วยราชการในการประสานแผนประสานกิจกรรม และเวลาในการทำงานในการพัฒนาชุมชน
- (7) ครูขาดความรู้ความสามารถที่จะให้บริการแก่ชุมชน

3. บทบาทในการพัฒนาชุมชน โดยเฉลี่ยของครูโรงเรียนประถมศึกษา-
ศึกษาในโครงการและนอกโครงการการศึกษาเพื่อพัฒนาหมู่บ้านในเขตชนบทยากจนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .01 คือ ครูในโครงการมีบทบาทมากกว่าครูนอกโครงการการศึกษาเพื่อพัฒนาหมู่บ้านในเขตชนบทยากจน และเมื่อพิจารณาในแต่ละด้าน พบว่า มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .01 ทุกด้าน คือ ครูในโครงการมีบทบาทมากกว่าครูนอกโครงการการศึกษาเพื่อพัฒนาหมู่บ้านในเขตชนบทยากจน ทั้งในด้านการศึกษา เศรษฐกิจและอาชีพ สังคมและวัฒนธรรม สุขภาพอนามัย และการเมืองการปกครอง

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

Thesis Title Perceptions of the Roles in Community
Development of Elementary School Teachers
in Poverty Areas in Educational Region
Eleven

Name Miss Sirina Krasathong

Thesis Advisor Assistant Professor Kanniga Suchakul, Ph.D.

Department Foundations of Education

Academic Year 1986

ABSTRACT

The purposes of this study were :-

- (1) to examine the community development roles of primary school teachers in the poverty areas,
- (2) to explore the problems of and obstacles to the community development practices of primary school teachers in those rural poverty areas, and finally,
- (3) to compare the community development roles of primary school teachers who were and were not affiliated with the Project for Village Development in Poverty Areas.

This study was the survey research, the sample consisted of 399 primary school teachers who were and were not attached to the Project for Village Development in the eleventh educational region was selected as the population group.

The instrument employed in this study was the researcher constructed questionnaire. The questionnaire was composed of items on personal data, roles of primary

school teachers in poverty areas in community development, the problems and suggestions.

The collected data were then analyzed by means of percentage, mean, standard deviation and t-test.

The research findings were :

1. Primary school teachers in poverty areas undertook the community development roles at the mediocre level. Considering every aspect of the teachers' roles, it was found that the community development roles were merely concentrated on the emphasis included socio and cultural development, including public health, politics, education and economics and vocation which were ranked respectively at the moderate poverty level.

2. The four critical problems and obstacles faced by the primary school teachers in their community development operations within the poverty areas were ranked respectively as follows;

(1) a shortage of an appropriate budget to support the teachers to go out for rural development and a lack of equipment and tools to promote Vocational careers within the community.

(2) an impoverished or low-income population

(3) an inappropriate allocation of budget in community development.

(4) a resource-deficient area, e.g. unreplenished water or soil resources suitable for agricultural farming or forestry etc.

There were seven other moderate problems in the following sequence, namely:

(1) contrasting educational levels among the people

(2) inconvenient transportation routes

(3) ill - provided cooperation and support from the community development workers

(4) public's lack of attention concerning the school services

(5) insufficient time offered by teachers to public services

(6) the lack of coordination among the government agencies in harmonizing plans, activities and working times for the community development projects

(7) the teachers lack of knowledge and capability to give academic services to the community members

3. On the average, the community development roles of the primary school teachers who did and did not belong to the Project for Village Development in the Rural Poverty Areas differed statistically significant at the .01 level, specifically, the teachers who belonged to the Project participated in more roles than those who did not when considering each community development aspect, it was found that there was the statistically significant differences at .01 level, i.e. primary school teachers who were attached to the Project, played more roles than those who were not in the following development areas: education, economics and vocation society and culture, public health and politics.

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลงได้ด้วยความกรุณาและช่วยเหลืออย่างดียิ่งจาก ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กรรณิการ์ สัจกุล อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ และผู้มีพระคุณ หลายท่าน คือ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สนานจิตร สุคนชทรัพย์ รองศาสตราจารย์ - ประกอบ ระกิติ อาจารย์เนติม บุญธรรมเจริญ ดร.เลขา ปิยะอัจฉริยะ ผู้ช่วย - ศาสตราจารย์โสภารักษ์ ทรพรหมันท์ และอาจารย์ณการวรม ภาคภูมิ ซึ่งได้กรุณาให้ คำแนะนำและตรวจสอบแก้ไขแบบสอบถาม

ผู้วิจัยได้รับความช่วยเหลือและอำนวยความสะดวกจากหัวหน้าการประถมศึกษา ศึกษาในเทศก์อำเภอ ตลอดจนครูโรงเรียนประถมศึกษาในเขตพื้นที่ชนบทยากจน เขตการศึกษา 11 และได้รับความอนุเคราะห์จากอาจารย์เชาว์ บำขุนทด อาจารย์กัลยา คอยเกษม คุณลักษณะศรี กลิ่นศรีวัฒนา และคุณนุจิรา ชุมทรัพย์ ที่กรุณาให้ความช่วยเหลือ ในการเก็บข้อมูล ทำให้ผู้วิจัยได้รับความสะดวกยิ่งขึ้น

นอกจากนี้ ผู้วิจัยยังได้รับความช่วยเหลืออย่างดียิ่งจาก ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ทิพวรรณ เลชะวนิช คุณจุฑานาด ภูเจริญ พี่ ๆ เพื่อน ๆ และน้อง ๆ ที่มีไคล่กล่าว นามในที่นี้ ตลอดจนบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ที่ได้ให้ทุนสนับสนุนการทำ การวิจัย

ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณอย่างสูง สำหรับทุกท่านที่ไคล่กล่าวถึงไว้ ณ ที่นี้ รวมทั้ง บิดา-มารดา ผู้ให้ความอุปการะสนับสนุนและเป็นกำลังใจตลอดมา

ศิริณา กระสาทอง

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ช
กิตติกรรมประกาศ	ญ
รายการตารางประกอบ	ท
บทที่	
1 บทนำ	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย	9
ขอบเขตของการวิจัย	10
วิธีดำเนินการวิจัย	10
คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย	13
ข้อตกลงเบื้องต้น	14
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย	15
2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	
แนวความคิดเกี่ยวกับการพัฒนาประเทศและบทบาทของครูในการพัฒนาชุมชน	17
ความหมายและแนวความคิดในการพัฒนา	17
การพัฒนาชุมชน: ปรัชญา และหลักการพัฒนาชุมชน	22
โรงเรียนกับชุมชน	27
ครูกับการพัฒนาชุมชน: บทบาทของครูในการพัฒนาชุมชน ด้านการศึกษา เศรษฐกิจและอาชีพ สังคมและวัฒนธรรม สุขภาพอนามัย การเมือง การปกครอง	31

	หน้า
นโยบายและหลักการพัฒนาประเทศในเขตพื้นที่ชนบท	36
ความเป็นมา	36
นโยบาย และหลักการพัฒนาชนบทแนวใหม่	37
การพัฒนาชุมชนในเขตพื้นที่ชนบทยากจน	38
บทบาทของครูประถมศึกษาในการพัฒนาเขตพื้นที่ชนบทยากจน ตามโครงการการศึกษาเพื่อพัฒนาหมู่บ้านในเขตชนบท ยากจน (กศ.พช.)	40
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	42
3 วิธีดำเนินการวิจัย	52
ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	52
การสร้างเครื่องมือในการวิจัย	56
การเก็บรวบรวมข้อมูล	58
การวิเคราะห์ข้อมูล	59
4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	62
สถานภาพของครูในเขตพื้นที่ชนบทยากจน	63
บทบาทของครูโรงเรียนประถมศึกษาในเขตพื้นที่ชนบทยากจน ในการพัฒนาชุมชน ด้านการศึกษา เศรษฐกิจและอาชีพ สังคม และวัฒนธรรม สุขภาพอนามัย และการเมือง การปกครอง	74
ปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติงานพัฒนาชุมชนของครูและขอเสนอ แนะแนวทางแก้ไขปัญหา	85
เปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างบทบาทของครูประถมศึกษา โรงเรียนในโครงการและนอกโครงการการศึกษาเพื่อพัฒนา หมู่บ้านในเขตชนบทยากจน ในการพัฒนาชุมชน	94

5	สรุปผลการวิจัย อภิปราย และข้อเสนอแนะ	109
	สรุปผลการวิจัย	111
	อภิปรายผล	119
	ข้อเสนอแนะ	139
	บรรณานุกรม	142
	ภาคผนวก	153
	ประวัติผู้เขียน	191

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

รายการตารางประกอบ

ตารางที่		หน้า
1	จำนวนประชากร จำแนกตามจังหวัดในเขตการศึกษา 11	53
2	จำนวนกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามจังหวัด อำเภอที่ทำการศึกษา..	55
3	จำนวนแบบสอบถามที่ส่งไปจะได้รับคืน	59
4	สถานภาพครูในเขตพื้นที่ชนบทยากจน	63
5	ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน บทบาทของครูโรงเรียน ประถมศึกษาในเขตพื้นที่ชนบทยากจนในการพัฒนาชุมชนด้านการ ศึกษา ตามการรับรู้ของตนเอง	74
6	ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน บทบาทของครูโรงเรียน ประถมศึกษา ในเขตพื้นที่ชนบทยากจนในการพัฒนาชุมชน ด้าน เศรษฐกิจและอาชีพ ตามการรับรู้ของตนเอง	71
7	ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน บทบาทของครูโรงเรียน ประถมศึกษาในเขตพื้นที่ชนบทยากจน ด้านสังคมและวัฒนธรรม ตามการรับรู้ของตนเอง	78
8	ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน บทบาทของครูโรงเรียน ประถมศึกษาในเขตพื้นที่ชนบทยากจน ด้านสุขภาพอนามัย ตาม การรับรู้ของตนเอง	80
9	ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน บทบาทของครูโรงเรียน ประถมศึกษาในเขตพื้นที่ชนบทยากจน ด้านการเมืองการปกครอง ตามการรับรู้ของตนเอง	82
10	ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน บทบาทของครูโรงเรียน ประถมศึกษาในเขตพื้นที่ชนบทยากจน ในการพัฒนาชุมชนแต่ละด้าน ตามการรับรู้ของตนเอง	84
11	ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรค ในการปฏิบัติงานพัฒนาชุมชนของครูโรงเรียนประถมศึกษา ใน เขตพื้นที่ชนบทยากจน ตามการรับรู้ของตนเอง	85

รายการตารางประกอบ (ต่อ)

ตารางที่		หน้า
12	เปรียบเทียบบทบาทของครูประถมศึกษาโรงเรียนในโครงการ และนอกโครงการการศึกษาเพื่อพัฒนาหมู่บ้านในเขตชนบทยากจน ในการพัฒนาชุมชน ด้านการศึกษา ตามการรับรู้ของตนเอง ...	94
13	เปรียบเทียบบทบาทของครูประถมศึกษาโรงเรียนในโครงการ และนอกโครงการการศึกษาเพื่อพัฒนาหมู่บ้านในเขตชนบทยากจน ในการพัฒนาชุมชน ด้านเศรษฐกิจและอาชีพ ตามการรับรู้ของ ตนเอง	97
14	เปรียบเทียบบทบาทของครูประถมศึกษาโรงเรียนในโครงการ และนอกโครงการการศึกษาเพื่อพัฒนาหมู่บ้านในเขตชนบทยากจน ในการพัฒนาชุมชนด้านสังคมและวัฒนธรรม ตามการรับรู้ของ ตนเอง	100
15	เปรียบเทียบบทบาทของครูประถมศึกษาในโครงการและนอก โครงการการศึกษาเพื่อพัฒนาหมู่บ้านในเขตชนบทยากจนในการ พัฒนาชุมชนด้านสุขภาพอนามัย ตามการรับรู้ของตนเอง	103
16	เปรียบเทียบบทบาทของครูประถมศึกษาโรงเรียนในโครงการ และนอกโครงการการศึกษาเพื่อพัฒนาหมู่บ้านในเขตชนบทยากจน ในการพัฒนาชุมชนด้านการเมืองการปกครอง ตามการรับรู้ของ ตนเอง	106
17	เปรียบเทียบบทบาทของครูประถมศึกษาโรงเรียนในโครงการ และนอกโครงการการศึกษาเพื่อพัฒนาหมู่บ้านในเขตชนบทยากจน ในการพัฒนาชุมชนแต่ละด้าน ตามการรับรู้ของตนเอง.....	108